

KÉPESLAPOK AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBÓL

Gondolatok egy kiállításhoz

A képeslap műfaja éppen a 19-20. század fordulóján élte virágkorát. Jelen volt az emberek mindennapjaiban, ünnepeiben, a kommunikáció egyik eminens eszközévé vált az egyre mobilabbá váló társadalom tagjai között. Alkalmas volt a személyközi kapcsolatok kifejezésére és elmélyítésére születés- és névnapokon, s az ünnepekösztöntés legfontosabb eszközévé vált. Fényképes és grafikai képi ábrázolásai révén egységesíthette ünnepeink szimbólumrendszerét is. Képes levelezőlapon mutatták meg magukat a települések, jelenítették meg legfontosabb világi és egyházi intézményeiket, a tájat. Alkalmazták a fellendülő üdülőhelyek. A példák sorát még folytatni lehet. Megjelenése az élet minden területén és példátlan számú jelenléte a társadalomban ezért a propaganda alkalmas eszközévé is tette a képeslapot. Nem egyedüli eszközként, hiszen csak gondoljunk a Garamvölgyi Anett által bemutatott énekekre, a háborús katonadalokra, nótákra, zenére. Milyen fontos szerepük volt és van máig!

Konferenciánk, „A Nagy Háború hatása a mindennapok kultúrájának változására” címmel nem az I. világháború harci eseményeit vizsgálja, hanem azt, hogy a Nagy Háború hogyan jelenik meg a hátszországban élő kisemberek mindennapjaiban. Hogyan változtatja meg a nemek és korosztályok társadalmi helyét, mit gondolnak az otthon-maradtak a háborúról, hogyan hatnak vissza a harci események a felekezetek életére, hogyan formálódik a háborús hőskultusz, milyen erényeket és értékeket próbálnak felmutatni és követni, végül pedig a világháború után hogyan emlékeznek az egyén és a közösség életének ezekre az eseményeire – máig.

A konferenciához kapcsolódó kiállítás „*Itt, a lövészárkok mentén. Képeslapok az első világháborúból*” címmel – a cím sugalmazásával ellentétben – nem a lövészárkokról, harci eseményekről tudósít, hanem elsősorban a katonák és az otthonmaradtak közti kapcsolattartás eszközeként elemzi a képes levelezőlapokat. (A harci eszközöket, sebesülteket bemutató képes-lapok nem a harctéren, hanem

műteremben készültek, vagy éppen festmények, grafikák.) Ezeken és néhány más tárgyi emlék bemutatásán keresztül arra kíváncsi, hogy milyen alkalommal és hogyan használta a kisember a képeslapokat. És hogyan használta a „nagy ember”, az államhatalom ezt a műfajt politikai és ideológiai céljai elérésére. Hiszen ezzel meg tudott szólítani öreget és fiatalt, férfit és nőt, minden társadalmi réteget, a kép és szövege eljutott mindenkihez.

A jórészt Szanka József magángyűjteményéből válogatott anyag tehát a hátszág, az otthon-maradottak szemszögéből láttatja a háborús világot. Népe jó vezéréként, a jó királyként mutatja be Ferenc Józsefet, a katonának otthonról lelki támogatást nyújtó családot, gyermekeket, a fiatal katonát hazaváró kedvest. S ezek valóban lélekerősítő gondolatok voltak a fronton harcoló, minden nap életveszélyben lévők számára. Mint ahogy a vallásos hit is: annak tudata, hogy a legnagyobb veszélyben is lehet bízni Isten, Jézus Krisztus, az Istenszülő Boldogságos Szűz Mária és az őrangyalok pártfogásában. Tudjuk, hogy nagy ünnepeink: karácsony, húsvét, valamint a mind népszerűbbé váló újév családtól távoli megülése mekkora lélektani teher volt a katonáknak. De biztosan sokat segített egy otthonról érkezett képeslap – erősítette az összetartozás tudatát, a hazatérés reményében óvatosságra intette a katonát. A kép, s az akkoriban még viszonylag újdonságot jelentő fénykép fontosságát jelzi, hogy az egyik képeslapon családja fényképét tartja kezében a katona. Más lapok pedig a családra veszélyt jelentő ellenségként ábrázolják a szemben álló harci felet.

A vitrinben látható tárgyak pedig már nem egy „virtuális valóságot”, hanem az emlékkönyvben, a háborús képeslap-albumban, a hősi halottak emlékállításában, s főleg a családi fényképekben megnyilvánuló valóságos hátszágot, a hátszág privát és közösségi szféráját jelzik. Ahonnan kiszakadt, de ahová tartozik a katonaruhában ábrázolt férfi családtag. Jól mutatják a felfokozott nemzeti érzést és az arra való tudatos hivatkozást.

A kiállított lapok és tárgyak tehát hű és jó tükröi egy veszélyekkel teli kor hivatalos propagandájának. A szívhez szóltak, a tudatra és a lélekre hatottak, a korabeli emberek érzelmeiről szólnak. Egyúttal azonban nagyszüleinkre, dédszüleinkre emlékeztetnek. Kicsit ezen a szemüvegen át is nézzük a kiállítást, amelyet Mód László tanár úr rendezett.

Barna Gábor megnyitja a kiállítást

Garamvölgyi Anett énekel

Írja a hitvesem hogy aggódik értem,
Ne aggódja, értem, drága feleségem.

Fontról a hátszónak

Hű maradtam . . .
Hogyha hez
Kedvük ma-holnap:
Egy hű szívvel
Vizek galambomnak . . .

Az otthon idillje

Karácsony a fronton

Ha mi győzünk, vagy az ellen:
Életünk a Te kezében.
Győzünk, ha Te úgy akarod,
. . . Legyen a Te akaratod.

Halál a fronton

A harzos bucsuja.

Itt kell hagynom házat
Téged kedves lányomat
Kívánja a parancsod.
Még a magyar lobogó.

Búcsú a kedvestől

Itt a lövészárk mentén
Hol csak én virág terem
Gondolatok szabad szállnak
Szép virágok születtek nekem.

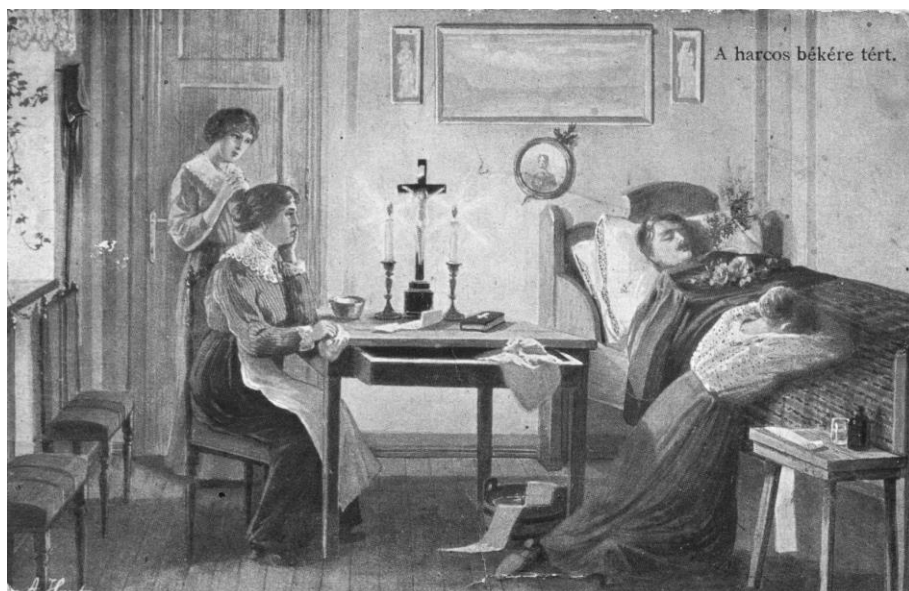
Üzenet a lövészárokból

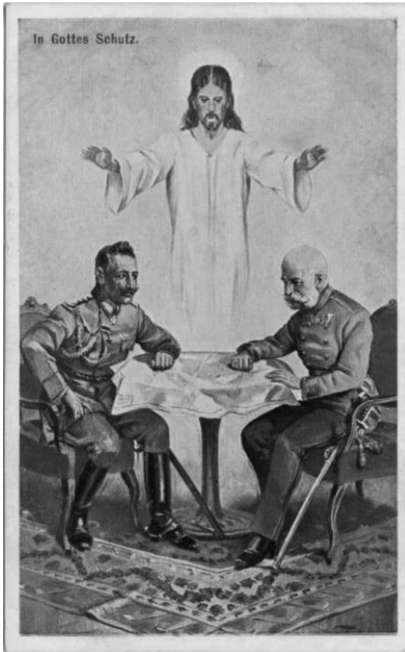
Variációk a távollétre propagandalapokon

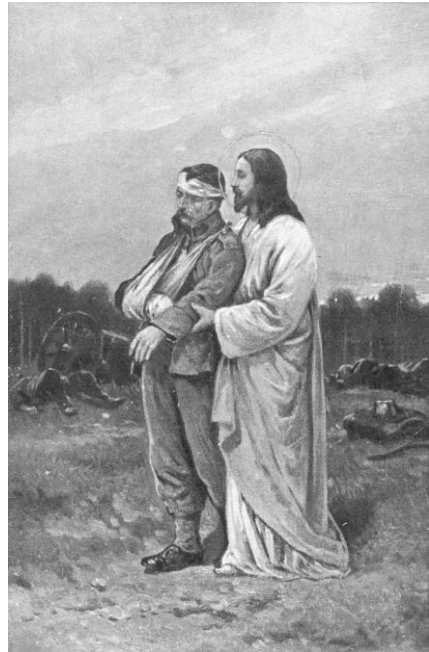
A front és az otthon között

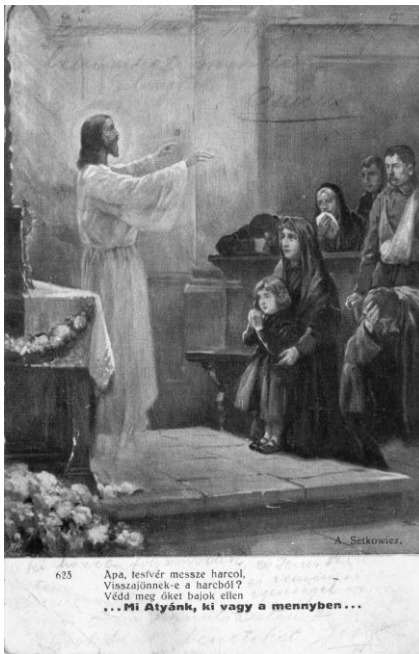
Virrasztás a halott katona fölött

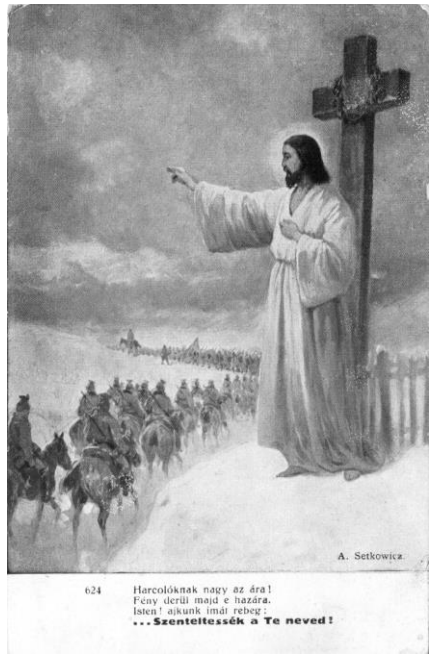
Jézus a hadvezetésben

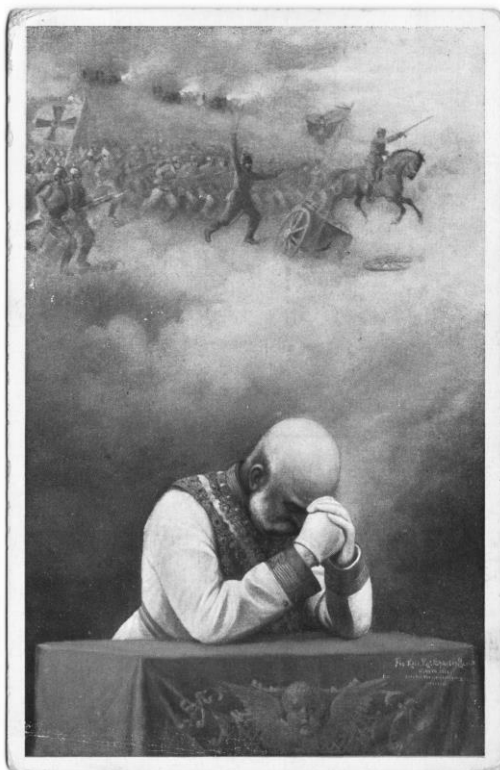
Jézus a fronton

Jézus a hátszágban

Jézus a hadi úton

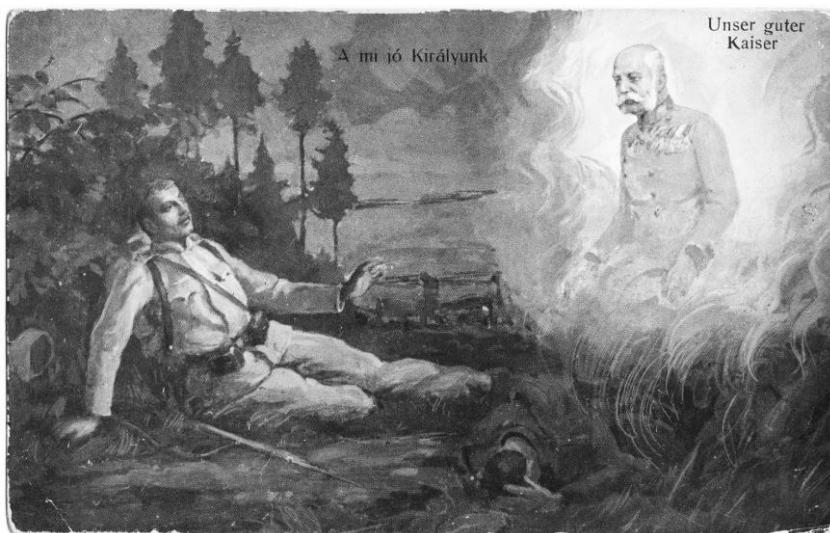

Királyunk imája.

Te ki szívekbe látsz,
Te tudod legjobban,
Nem akartam én így:
Az én szívem mindig
Népeimért dobban.

Magas Égek Ura!
Né hagyj el most minket
Segítsd diadalra
E bőszi viadalba,
Vitéz seregünket!

Királyunk imája – propaganda képeslap

„A mi jó Királyunk / Unser guter Kaiser” – propagandalap